

Oikeusministeriölle

Viite: VN/16832/2024

Aihe: Lausuntopyyntö rikoslain muuttamisesta

Asia: LAUSUNTO Hallituksen esityksestä rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry – Finlands Avtalsbrandkårers Förbund rf (SSPL) toteaa lausuntoaan antaessaan seuraavanlaisesti:

SSPL ei ole varsinainen rikoslain asiantuntijataho, mutta edustamme ja olemme asiantuntija koskien merkittävää joukkoa (noin 14 000–15 000) sopimuspalokuntalaisia koskevissa asioissa. Sopimuspalokunnat osallistuvat erilaisista lähteistä ja laskentatavoista riippuen 40–60 % pelastustoiminnan tehtävistä. Olemme paitsi tutustuneet lausuntomateriaalina olevaan ehdotuskokonaisuuteen, mutta myös jo annettuihin lausuntoihin koskien lakimuutosta. Yhdymme sikäli muutamien muiden lausujien kantaan ja epäilyyn nyt esitettyjen pykälien toimivuudesta, mutta korostamme, että nykytilanteessa varsinkin sopimuspalokuntalaisten asema lainsäädännön silmissä kaipaa kiireellistä korjausta. Nyt esitetyt lainkohdat osaltaan olisivat auttamassa tätä.

Käytännön haasteet:

Olemme järjestönä jatkuvasti yhteydenpidossa pelastustoimen aktiiveihin: kenttätöitä tekeviin sopimuspalokuntalaisiin, ensiauttajiin sekä sidosryhminä muihin pelastusalan ja ensihoitoalan edustajiin. Lisäksi lausunnon laatijoilla on jatkuva omakohtainen kosketus pelastustoimen päivittäiseen hälytystoimintaan.

Sopimuspalokuntalaisen asema lain silmissä on todettu haastavaksi (Vaasan hovioikeus 242 3.7.2017 d.nro. S 16/792) työsuhteen ja sen määritelmien näkökulmasta. Tämä tulee esiin viitattaessa oikeuskanslerin lausunnossa toteamaansa seikkaan, jossa työtehtävissä henkilöön kohdistettu uhkaus taikka lieväkin väkivallanteko olisi yleisen syytteen alainen rikos. Sopimuspalokuntalainen ei kuitenkaan välttämättä ole edes pelastustehtävillä työsuhteessa mihinkään tahoön. Muun yleisen lainsäädännön epäselvyyksien vuoksi, on nähdäksemme tärkeää säätää, joskin erillinen, mutta oikean suuntaista asiaa ajava lain kohta auttajiemme turvaksi.

Tällainen tilanne on esimerkiksi käytännössä tullut vastaan pelastustehtävällä, jossa vierekkäin olevista auttajista autettava on kohdistanut lyönnin pienellä teräсталolla sopimuspalokuntalaiseen, vieressä olleiden pelastuslaitoksen, virassa olleiden pelastajien sijaan. Koska sopimuspalokuntalainen ei ollut työsuhteessa taikka häntä ei koskenut virkamiehen suoja, päätettiin esitutkinta tästä pahoinpitelystä, kun yksittäinen sopimuspalokuntalainen ei ollut halukas taikka jaksanut prosessia viedä eteenpäin. Palokuntayhdistyksellä tämän yksittäisen sopimuspalokuntalaisen symbolisena edustajana, ei ollut prosessissa oikeutta viedä asiaa työnantajana edelleen käsiteltäväksi, koska se ei ollut sopimuspalokuntalaisen työnantaja.

Asian tärkeys:

Yhteiskunnan on syytä selkeästi signaloida, että se pitää erittäin paheksuttavana yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ylläpitävien ja turvaavien henkilöiden tehtävien vaikeuttamisen, tavalla tai toisella. Muut lausijat ovat pohtineet sääntelyn moniportaisuutta ja mahdollisuutta tuomita tekijöitä muiden säännösten perusteella. Edellä esittämämme esimerkki kuitenkin rajaa osan sopimuspalokuntalaisista näiden suojien ulkopuolelle. Onkin lainsäätäjän suorastaan vastuu korjata tämä epäkohta ja yksiselitteisesti tehdä kaikkensa suojataksaan yhteiskunnan puolesta toimivat auttavat.

Vaikka nyt säädettävä lainmuutos ei vastaisi kaikkiin muiden lausujien esittämiin hyviin ja varmasti oikeisiinkin huomioihin mm. päällekkäisestä sääntelystä, taikka uusien pykälien tietystä vajavaisuudesta, on tärkeää edetä nyt lainvalmistelussa kohti voimassa olevia ja sovellettavia lainkohtia, jotka huomioivat sopimuspalokuntatoiminnan haasteellisuuden lain silmissä. Kentällä toimivina pelastustoimen palveluiden ja ensihoitopalveluiden suorittajina näemme hyvän lainvalmistelun olevan tärkeä, mutta on myös tärkeää ripeästi puuttua ja reagoida meillä päivittäin käsillä olevaan epäkohtaan. Hallitus on lainvalmistelutyön käynnistäessään selkeästi tunnistanut ja tunnustanut vallitsevan tilanteen haasteellisuuden ja sen epäkohdat, joten niihin tulee nyt reagoida.

Käsityksemme mukaan länsimaisessa ja meillä Suomessa vallitsevassa oikeuskäytännössä, nimenomaan myös rangaistuksen pelote ennaltaehkäisevänä tekijänä on merkittävä arvo lainsäädännössä. Tästä syystä, yhteiskunnan kriittisiä toimintoja, kuten ensihoito- ja pelastustoimintaa tekevien, työsuhteen muodosta tai sen olemattomuudestakin riippumatta on voitava luottaa siihen, että lainsäätäjä tekee heidän työnsä haittaamisen, estämisen, sillä uhkaamisen tai jopa väkivalloin siihen puuttumisen riittävän selkeästi tuomittavaksi ja ankarasti rangaistavaksi.

Muita huomioita:

Esitämme lisäksi joukon muita erilaisia huomioita, joita esitettyjen lain kohtien voimassa ollessa nähdäksemme saattaa tulla pohdittavaksi käytännön toimien kautta.

Laissa esitetty pelastustoiminnan määrittäminen on tehtävä tarkasti. Pelastustoimi ja pelastustoiminta ovat eri kokonaisuuksia. Esimerkiksi pelastustoiminnan valmiuden ylläpito, ei ole pelastustoimintaa, mutta on osa pelastustoimea. Pelastuslain 32 § määrittää pelastustoiminnan sisällön seuraavasti: 1) hälytysten vastaanottaminen; 2) väestön varoittaminen; 3) uhkaavan onnettomuuden torjuminen; 4) onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen; 5) tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen; 6) 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnat. Laki ei ota huomioon esimerkiksi pelastustoiminnalle välttämätöntä harjoitustoimintaa, johon siihenkin voidaan kohdistaa erinäköistä haitallista vaikuttamista.

Lakiesityksessä korotettu rangaistavuus esitetään koskemaan myös pelastustoimen ajoneuvoja ja laitteita, mutta esityksessä ei suoraan nähdäksemme oteta huomioon esimerkiksi pelastustoimen kiinteistöjä, jotka pääasiassa ovat vielä lisäksi selkeästi sellaisiksi tunnistettavia. Pelastustoimen toimintakyvyn turvaamiseksi tulisi myös pohtia tarvetta ulottaa nämä kiinteistöt suojan piiriin. Tässä kohden tulisi huomioida myös mahdolliset monikäyttötilat ja rakennukset.

Toisessa lausunnossa nostettiin esiin esimerkkinä hälytysajoneuvon kulun estäminen, muussakin kuin varsinaisessa hälytystoiminnassa. Hälytyksen aikainen kulun estäminen tulisi olla selkeästi rangaistavaa, mutta pohtia tulee myös tilannetta, jossa tehtävä ei ole täysin estynyt (esimerkiksi korvaava yksikkö on sen hoitanut), tai estäminen liittyy valmiuden palauttamiseen. Tämä pelastustoimen osalta voitaneen selventää samalla, kun selvennetään pelastustoimintaa yleensäkin. Tässä yhteydessä tulee huomioida myös esimerkiksi pelastustielle pysäköinti, joka nyt on jo rangaistavaa, mutta myös merkittävästi haittaa pelastustoimintaa. Ehdotettua lakipykälää voitaisiin varmasti soveltaa tilanteessa, jossa väärin pelastustielle pysäköity auto (tarkoitus voi olla pelkkä välinpitämättömyys, mutta yhtä hyvin myös tahallinen pelastustoiminnan haittaaminen, tätä kuitenkin lienee mahdoton eritellä) estää pelastusajoneuvon kulun ja pelastustoiminnan esimerkiksi tulipalotilanteessa, mutta voidaanko sitä soveltaa jo ennen onnettomuuden tapahtumista? Pelastusteistä säädetään osana pelastuslain 11 §.

Toinen pelastustoimintaan liittyvä huomio tulee onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn liittyen. Suomessa suoritetaan erilaisiin kiinteistöihin valvontatoimintaa, eli palotarkastuksia. Valvonnalla varmistetaan, että kiinteistöt ovat käyttäjilleen, mutta myös pelastajille turvallisia onnettomuustilanteissa. Voivatko nyt esitetyt lainkohdat tulla sovellettaviksi myös näissä tilanteissa, joissa kiinteistön haltija tai omistaja on laiminlyönyt sille kuuluvat yleiset velvoitteet, jotka koskevat pelastusturvallisuutta. Tulisivatko lainkohdat sovellettavaksi tapahtuneiden onnettomuuksien osalta, vai jo aiemmin valvontatoimen ohessa pelastuslain 106 § mahdollistaman pelastusrikkomuksesta johtuvan sakkotuomion sijaan.

Viimeisenä huomionamme, pyydämme lainsäätäjää puuttumaan ns. sinivilkkusabotaasiin ja sen mahdollisuuteen ennaltaehkäisevästi ja tiukasti. Ymmärrämme, että kokonaisuus on laaja ja vaatii paljon valmistelua, eikä ole yksinkertainen. Mikäli esitetyn lainkohtien eteenpäin vieminen ei nyt ripeästi onnistu, pyydämme huomioimaan meneillään olevan pelastuslain uudistusprosessin ja tarvittaessa viemään tämän hyvän ja tärkeän rikoslain uudistuksen pelastustoimeen soveltuvia kohtia vähintään laajennettuna pelastusrikkomusten kokonaisuuteen.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry - Finlands Avtalsbrandkårers Förbund rf

Aleksi Peurala
Järjestöpäällikkö